

Zbornik
Instituta za kriminološka i
sociološka istraživanja
2007 / Vol. XXVI / 1-2 / 293-308

Originalni naučni rad
UDK: 351.746.2

TRANSFORMACIJA POLICIJSKOG RADA: KRIMINALISTIČKO-OBAVEŠTAJNI ELEMENT

Aleksandra Bulatović*

Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

Policijski rad u Srbiji prolazi kroz značajnu transformaciju kako u smislu operativne taktike tako i u organizaciono-strukturnom smislu. Koncept kriminalističko-obaveštajnim radom rukovođenog policijskog rada u teoriji i praksi postaje sve dominantniji način mišljenja u kontekstu društvene kontrole i policijskog rada. Ukazujući na rezultate savremenih naučnih saznanja u vezu sa transformacijom policijskog rada, autorka ocenjuje da strateška kriminalističko-obaveštajna predviđanja kriminogenog ponašanja koja su rezultat policijskog rada, predstavljaju obrazac za reforme u Srbiji koji će dovesti do dobrog ishoda, kako u smislu uspešnog i efikasnog rada policije, tako i doprinoseći pozitivnom zbiru rezultata reformskih procesa koji se sprovode u kontekstu evropskih integracija.

KLJUČNE REČI: kriminalističko-obaveštajni rad / policija / rukovođenje / prevencija kriminaliteta / Evropska unija

* Email: abulatovic@sezampro.com

Transformacija kompetencija policije i usvajanje novih modela rada predstavljaju trend globalnog karaktera započet devedestih godina prošlog veka. U središtu te transformacije je emanacija kriminalističko-obaveštajnog elementa policijskog delovanja.¹ Aktuelni trend transformacije policijskog rada iniciran je i spoljašnjim i unutrašnjim činiocima (Gill, P. 1998). Tradicionalni model policijskog rada zasnovan na reaktivnom pristupu nije se pokazao sposobnim da izađe na kraj sa brzim promenama koje je podstakao proces globalizacije omogućavajući nove oblike kriminala i načine delovanja kriminalaca ukljanjanjem fizičkih i tehnoloških prepreka u okviru domena policijskog rada. U takvom transformisanom društvu koje je bitno obeleženo novim rizicima, institucije i javnog i privatnog sektora su policiju počele da posmatraju kao ključni činilac „upravljanja podacima o rizicima” i da insistiraju na njenom suočavanju sa pitanjima koja prevazilaze usko fokusiranje na pojedinačna krivična dela. (Ericson, R.&Haggerty, K., 1997).

Standardni modeli rada policije su počivali na reaktivnom pristupu istraživanja izvršenih krivičnih dela. U tom smislu, delovanje policije je imalo ulogu da bude komplementarno pravosuđu i da obezbeđuje podršku sudskom postupku. Potražnja za bezbednošću u svim oblastima rasta profita unutar društva prevazišla je nivo usluga koje je mogla da ponudi država, tj. javni bezbednosni sektor. Prepoznavanje

¹ Koncept kriminalističko-obaveštajnog rada policije ima snažnu teorijsku podršku u savremenom akademskom diskursu. Klasična definicija Saterlenda (Sutherland) određuje domen kriminologije kao proučavanje donošenja zakona, kršenja zakona i reakcije na kršenje zakona (*law making, law breaking and reacting towards the breaking of laws*), ali je danas sve rašireniji teoretski pristup pozitivističke kriminologije pomerio fokus istraživanja. Pozitivistička kriminologija na deterministički način posmatra kauzalni odnos između kriminala kao krivično-pravno sankcionisanog društveno neprihvatljivog ponašanja, usmeravajući istraživanje na predviđanje tog ponašanja, a ne na njegovo objašnjavanje. Teorijski pristup pozitivističke kriminologije polazi od motivacije kao osnovnog problema istraživanja – svako ljudsko biće je izloženo različitim okolnostima koje kod njega ili nje mogu dovesti do izvršenja krivičnog dela, tj. koje ga mogu motivisati na izvršenje krivičnog dela. Na osnovu ovakvog stava, motivacija se dovodi u vezu sa varijabilnim ishodima ponašanja motivisanog na određeni način, bilo da je u pitanju opšte ili specifično ponašanje koje je određeno kao društveno sankcionisano neprihvatljivo ponašanje u domenu krivično-pravne materije.

ovih promena do kojih je došlo u dinamičnom odnosu između privatnog i javnog bezbednosnog sektora unutar policije generisalo je unutrašnje činioce transformacije filozofije (načina razmišljanja) i načina sprovođenja filozofije (organizacione strategije) policijskog rada (Heaton, R. 2000). Rad postojećih policijskih struktura nije bio integrisan, a dostupni resursi nisu bili korišćeni na optimalan način, što se negativno odražavalo na efikasnost njihovog rada. Transformacija ovog negativnog trenda u pozitivan zahtevala je novu korporativnu strategiju koja je trebalo da jasno predstavi policijske organizacione prioritete i dugoročne ciljeve i da demonstrira jedinstveni stav profesionalaca u pogledu ciljeva koje policijska organizacija treba da postigne (Pawson, R. & Tilley, N. 1997).

Kako je bitno obeležje savremenih razvijenih društava da prihvataju koncepte koji su utemeljeni na savremenim naučnim saznanjima i kazuistici (pojavnim oblicima), takvo oblikovanje procesa unutar sektora nije mimoišlo ni sferu policijskog delovanja, pa je u cilju efikasnijeg rada policije i smanjenja stope kriminala, fokus policijskog rada pomeren sa krivičnih dela na izvršioce tih dela (Hicks, D., 1998). Takva promena podrazumeva da se kriminalističkoj policiji omoguće obaveštajne kompetencije kao proaktivno delovanje koje je šire od standardne operativne analitike – praćenje komunikacija i ljudi, izučavanje trendova u vršenju krivičnih dela i potencijalnih počililaca, kriminalnih organizacija itd.

DEFINISANJE OBAVEŠTAJNO RUKOVOĐENOG POLICIJSKOG RADA

Definisanje mehanizama prevencije i smanjenja kriminaliteta neophodno je zbog razumevanja njihovog funkcionisanje. Iako se generalno podrazumeva, da sam izraz sebe objašnjava, u sve obimnijoj bibliografiji o "policijskom radu rukovođenom obaveštajnim radom" ili "obaveštajno rukovođenim policijskim radom" (*intelligence-led policing*, skraćeno: ILP), paradoksalno, na definicije ovakvog pristupa policijskom radu retko se nailazi.

Zbornik IKSI, 1-2/2007 – A. Bulatović
„Transformacija policijskog rada:
Kriminalističko-obaveštajni element”, (str. 293-308)

Međunarodno udruženje šefova policija od 2002. godine usvaja odrednicu obaveštajno rukovođenog policijskog rada kao prikupljanje, analiziranje i ili prosleđivanje informacija u okviru aktivnosti usmerenih da predvide, spreče ili prate kriminalnu aktivnost (IACP 2002, p. 12).

Australijski Kriminološki institut prihvata definiciju po kojoj je policijski rad rukovođen obaveštajnim radom korišćenje kriminalističko-obaveštajne analize kao objektivnog sredstva za donošenje odluka usmerenih da utiču na policijske strategije smanjenja kriminaliteta i prevenciju kao i za saradnju sa drugim institucijama na osnovu baza podataka nastalih kao rezultat kriminalističko-obaveštajnog rada (Ratcliffe, J., 2003).

Kanadska kraljevska konjička policija određuje pojam policijskog rada rukovođenog obaveštajnim radom kao prikupljanje i analizu informacija sa ciljem stvaranja obaveštajnih smernica koje policija može da koristi prilikom donošenja odluka i na taktičkom i na strateškom nivou (CRMP, 2003).

U Velikoj Britaniji se obaveštajno rukovođenje policijskog rada primenjuje kao specijalna policijska praksa koja uključuje identifikaciju i praćenje hroničnih prestupnika i razvijanje strategije u skladu sa tim obaveštajnim radom (McGarrell, E., Freilich, J., & Chermak, S., 2007). Ovaj pristup je zasnovan na problemski orijentisanoj strategiji korišćenoj u područjima Kent (*Kent*) i Nortambrija (*Northumbria*). U kontekstu suzbijanja krađe motornih vozila i krivičnih dela protiv imovine, policijska uprava područja Kent je prosleđivala slučajeve manjeg značaja drugim institucijama, što je omogućilo više vremena za rad fokusiran na krivična dela protiv imovine većeg značaja. Umesto da reaktivno reaguju na pojedinačne slučajeve, sistematska analiza slučajeva imala je za rezultat identifikovanje obrasca koji je pokazao da je mali broj kriminalaca bio odgovoran za neproporcionalno veliki broj krađa vozila u toj oblasti. Takođe, utvrđeno je koje su to posebno problematične oblasti i ko od građana je bio višestruko viktimizovan izvršenjem ovih krivičnih dela (Collier, P. 2006). Koristeći ovo znanje da formulišu odgovarajuću reakciju policija je uskoro postigla značajan pad stope kriminala u krađi vozila. Od 2000. godine obaveštajno rukovođenje policijskim

*Zbornik IKSI, 1-2/2007 – A. Bulatović
„Transformacija policijskog rada:
Kriminalističko-obaveštajni element”, (str. 293-308)*

radom je utvrđeno kao koncept na kome počiva Model nacionalnog kriminalističko-obaveštajnog rada (*The National Intelligence Model*) (National Criminal Intelligence Service – NCIS, 2000).

Među malobrojnim nastojanjima definisanja obaveštajno rukovode-
nog policijskog rada u domaćoj stručnoj literaturi, kompleksnošću se
izdvaja definicija koja je ovaj model policijskog rada odredila kao mo-
dela policijskog rada koji tvori mnoštvo kriminalističkih tehnika, poslova
i podataka ukomponovanih u celinu, dok samu činjenicu kriminalistič-
ko-obaveštajnog rada možemo shvata kao misaono čulnu aktivnost
kojom je utvrđeno postojanje događaja, stanja, odnosa, osobina, po-
java ili procesa koji postoje u objektivnoj stvarnosti (Manojlović, D.
2005).

KONCEPT KRIMINALISTIČKI-OBAVEŠTAJNO RUKOVOĐENOG POLICIJSKOG RADA

Koncept kriminalistički-obaveštajno rukovode-
nog policijskog rada je način razmišljanja o rukovođenju u policiji koji osigurava da se
realokacija resursa primarno vrši na unapređenom poznavanju
sredine za operativno delovanje. Istovremeno, to je i specifičan
pristup profesionalne saradnje u policiji koji doprinosi da rukovodioci u
policiji, putem kriminalističko-obaveštajnog rada, unapređuju svoje
poznavanje okolnosti i da na taj način obezbeđuju optimizaciju
strategija kontrole kriminaliteta, raspoređivanje resursa i smernice za
taktičko postupanje. Suština ideje o obaveštajno rukovode-
nom policijskom radu je izvršavanje posebno planiranih operacija na
osnovu konkretnih informacija koje su prethodno prikupljene i
zasnivanje planiranja i sprovođenja aktivnosti na osnovu tih
informacija. Prema ovom konceptu, prikupljanje informacija i
podataka se vrši iz perspektive uticanja na proaktivan rad policije
kako na strateškom tako i na operativnom nivou. Strateški
kriminalističko-obaveštajni rad obezbeđuje uvid u pitanja na koje
pretnje i koja krivična dela mora biti fokusirana pažnja profesionalaca
u ovom sektoru, dok operativni obaveštajni rad obezbeđuje taktičke
smernice o tome kako na najbolji način preduzimati aktivnosti i

utvrđivati prioritet među njima (Sherman, L.W., Gottfredson, D., MacKenzie, D., Eck, J., Reuter, P.&Bushway, S., 1998):

Model kriminalističko-obaveštajno rukovođenog policijskog rada podrazumeva korišćenje širokog dijapazona resursa za prikupljanje informacija i podataka. Prikupljene informacije i podaci se procesuiraju na način kojim će biti potvrđena njihova verodostojnost i kauzalni odnosi. Nakon ove procedure, prikupljene informacije i podaci se analiziraju. Kroz analitički proces proizvod obaveštajnog rada dobija novu vrednost jer biva potvrđen, strukturiran i sistematizovan, pa je krajnji rezultat taktički, operativni ili strateški kriminalističko-obaveštajni proizvod od značaja za neposredno postupanje policije, obezbeđivanje situacionog uvida ili, pak, obezbeđivanje osnova za dugoročno planiranje. Pristup obaveštajno rukovođenog policijskog rada omogućava otkrivanje kriminalnih mreža i struktura, ali, osim toga, ovaj model rada otvara mogućnosti da se procenjuju kriminalci, kriminalne mreže i trendovi u vršenju krivičnih dela, imajući u vidu potrebu određivanja prioriteta u radu (Cope, N., 2004). U suštini, obaveštajno rukovođen policijski rad je model rada koji omogućava izvršavanje policijskih zadataka na takav način koji će dovesti do maksimalnih rezultata upotrebom minimuma potrebnih resursa (De Lint, W. March 2006). Međutim, kriminalističko-obaveštajno rukovođen policijski rad je još uvek nov koncept koji nema univerzalno prihvaćeni okvir koji bi mogao biti primenjen u disparatnom kontekstu kao neka nova policijska paradigma. Primena ovog koncepta je skopčana s izvesnim teškoćama jer zahteva od profesionalaca u policiji koji rukovode da planiraju aktivnosti imajući poverenje u procene i preporuke koje su rezultat obaveštajnog procesa. Primarni aspekt ovog procesa je ciklus koji obuhvata:

- planiranje i usmeravanje,
- prikupljanje podataka i informacija,
- obradu i upodobljavanje podataka i informacija za korišćenje,
- analizu i kreiranje preporuka,

Zbornik IKSI, 1-2/2007 – A. Bulatović
„Transformacija policijskog rada:
Kriminalističko-obaveštajni element”, (str. 293-308)

- prosleđivanje procena i preporuka i njihovo integrisanje u odlučivanju na odgovarajućim nivoima policijskog rada i
- naknadna procena procena i preporuka na osnovu povratnih informacija od njihovih korisnika.

Kriminalističko-obaveštajni rukovođen policijski rad je jedinstven pristup društvene kontrole u domenu policijskog rada, jer se ovaj pristup koristi da bi profesionalci na osnovu njega donosili odluke u vezi sa suzbijanjem kriminaliteta. Ovaj pristup predstavlja relativno jednostavan koncept za usvajanje, bar sa stanovišta policijske kulture, jer je profesionalna motivacija većine policajaca sprečavanje kriminalnih aktivnosti višestrukih izvršilaca krivičnih dela ili izvršilaca teških krivičnih dela. Međutim, postojeća struktura rukovođenja u policiji zahtevaju nešto više vremena za prilagođavanja na ovaj model rada (Maguire, M.&John, T., 2006). Razlog za to je u osobenostima samog koncepta, jer je osnov rukovođenja i delovanja takav da zahteva pristup s vrha na dole, učešće postojećih struktura unutar policije gde su strateški prioriteti poticali od kombinacije kriminalističke analitike i kriminalističko-obaveštajnog rada i koji su korišćeni da usmere taktičke ciljeve usmerene na smanjenje kriminala i prevenciju, te na ometanje aktivnosti prestupnika. Takav način policijskog delovanja koji kombinuje ove dve sfere rada je nekad korišćen da objektivno usmerava odluke o policijskim resursima. Upravo raspoređivanje resursa i odlučivanje o prioritetima čini model obaveštajnog rukovođenja policijskim radom različitim od ranije primenjivanog korišćenja kriminalističko-obaveštajnog koji je bio kratkovid, specifično usmeravan po principu od slučaja do slučaja i predstavljao metod za prikupljanje dokaza, a koji se sada koristi za strateško planiranje na višem organizacionom nivou (Heaton, R., 2000).

Način na koji bi trebalo da funkcioniše kriminalističko-obaveštajna služba, u anglosaksonskoj literaturi se na jednostavan način opisuje kao „model tri I”, na osnovu početnih slova engleskih reči: protumači, utiči i deluj (*interpret, influence, impact*) kojima se predstavlja srž rada ove službe policije – aktivno tumačenje kriminogenog okruženja sa ciljem da odredi ko su glavni akteri u toj sredini i koje su to značajne pretnje.

*Zbornik IKSI, 1-2/2007 – A. Bulatović
„Transformacija policijskog rada:
Kriminalističko-obaveštajni element”, (str. 293-308)*

Problemi u primeni modela kriminalističko-obaveštajno rukovođenog policijskog rada koji se javljaju uključuju tehničke, organizacione i kulturne činioce koji inhibiraju potrebno dinamično usvajanje suštinskih postulata ovakvog rada (Dannels, D.&Heather S., 2001). Čini se da je ipak najveća prepreka uspešnom funkcionisanju ovog modela rada policije u prevelikom pridavanju značaja elementu obaveštajnog delovanja zanemarujući suštinu policijskog rada, čime se onemogućava ostvarivanje ovog koncepta policijskog menadžmenta – formiranje organizacionih ciljeva (Baker, S., 1994-95).

PREVENCIJA KRIMINALA I TRANSFORMACIJA POLICIJSKE KULTURE

Policijski rad bi trebalo ocenjivati ne prema tome kako je policija organizovana ili prema tome šta bi policija mogla ili šta bi trebalo da radi, već šta zapravo radi. Bez analize dinamike policijskog rada, ocena tog rada bi se svela na puki formalizam i određivanje tipologije.

U razvijenim savremenim državama procena rizika u policijskoj praksi se pretežno oslanja na korišćenje informacionih i komunikacionih tehnologija što transformiše svakodnevni policijski rad i policijska kulturu. Policija danas nije više statična i upućena da reaguje na već izvršeno krivično delo, nego je pre svega usmerena na buduće događaje i postupa u skladu sa principima logike umanjivanja rizika. Cilj policijskog delovanja je da spreči izvršenje krivičnog dela, a ne da samo istražuje krivično delo koje se već dogodilo. Zbog toga je struktura savremenog policijskog rada konstruisana oko informacija i kriminalističko-obaveštajne službe koriste brojne informacione sisteme i tehnike u vezi sa određivanjem profila rizika, kriminalnim karijerama kriminalaca, rizičnim oblastima, kontrolom komunikacije, kontrolom kretanja itd.

U nordijskim zemljama koje imaju zavidne rezultate u prevenciji kriminaliteta, ove kativnosti su utemeljene na konkretnim naporima da se mere prevencije zasnivaju na konkretnom znanju. U stepenu u kome je to moguće, prevencija je zasnovana na rezultatima domaćeg i međunarodnog istraživanja kao i na drugom znanju, a zadatak istraživanja je određen kroz sistematizaciju i upoređivanje dostupnih

informacija, pa se zato čine naponi da istraživanje da bude u sinergističkom odnosu sa kriminalističko-obaveštajnim radom u cilju doprinosa evaluacije uspešnosti preventivnih mera (Laycock, G., 2001).

Analitika i kriminalističko-obaveštajna služba ne treba da vode policijski rad, već da utiču na njega i da ga usmeravaju. Rukovodioci u policiji moraju biti informisani o svim aspektima trenutnog rada policije da bi mogli da donose najbolje moguće odluke. Na taj način se unapređuje uspešnost i efikasnost policijskih aktivnosti. Analitičari ne rukovode službom, ali mogu imati generalno pozitivan upliv u rad službe ukoliko su dostupni, dobro obučeni, dobro informisani i percipirani od strane ostalih kolega kao integralni deo policije. Nerazumevanje i nepoznavanje specifičnosti profesionalne kulture analitičara i policajaca relativno se često uočavaju kao prepreka njihovoj uspešnijoj saradnji, te tako utiču na mogućnosti operativnog policijskog rada da se koristi rezultatima analitičkog rada (Cope, N., 2004). Takođe, odgovarajuća dinamika profesionalne komunikacije između profesionalaca u policiji različitog statusa morala bi da prevaziđe obrazac razmišljanja izgrađen po principu: ako je neko uspeo da postane starešina onda on valjda već sve zna o sprečavanju i suzbijanju kriminaliteta. Koncept celoživotnog učenja odavno je prihvaćen obrazac ustrojstva u svim institucijama razvijenih zemalja, pa i u policiji. Ovim se nameće zaključak da je potrebno izgraditi potreban senzibilitet i spremnost profesionalaca u policiji ne samo da na aktivan način pokažu uvažavanje okolnosti rada „onih drugih”, te i u tom domenu menjati njihove specifične profesionalne kulture, već i da je kontinuirano obrazovanje neizbežno u savremenom svetu izrazito dinamične tehnološke orijentacije koja u kratkim vremenskim periodima korenito menja okruženje.

EVROPSKA UNIJA I FORMIRANJE KRIMINALISTIČKO- OBAVEŠTAJNE SLUŽBE U SRBIJI

Imajući u vidu ulogu policije u društvenoj kontroli, Evropska Unija (dalje u tekstu skraćeno: EU) od nastanka aktivno deluje sa ciljem da stvori

odgovorajući institucionalni i metodološki okvir koji bi omogućio primenu efikasne prakse za smanjenje kriminaliteta.

Na osnovu člana K. 3, Ugovora o Evropskoj uniji, tzv. Ugovorom iz Maastrichta postpisanim 1992. godine, usvajanjem Konvencije o kancelariji evropske policije – EUROPOLU, osnovana je 1995. godine specijalizovana policijska struktura EU koja se bavi, pre svega, kriminalističko-obaveštajnim radom usmerenim na delovanje u vezi sa krivičnim delima prema članu 2 Konvencije (Savet EU, 1995). EUROPOL je vremenom razvio kriminalističko-obaveštajni prisup u borbi protiv organizovanog kriminala što je uglavnom koincidiralo sa uobličavanjem njegovog mandata koji je tokom godina pretrpeo značajne promene, pa se od početne uloge koja je bila omeđena zahtevima tehničke pomoći, transformisao u telo koje je odgovorno za pružanje bezbednosnih procena kroz identifikovanje i ispitivanje potencijalno ugroženih oblasti u društvu koje bi se mogle koristiti ili se već koriste od strane organizovanih kriminalnih grupa. EUROPOL je danas u velikoj meri odgovoran za izradu dokumenata na osnovu kojih se kreira politika EU u suzbijanju organizovanog kriminala.

Koncept obaveštajnog rukovođenja policijskim radom na nivou EU formalizovan je kao mehanizam kroz Model kriminalističko-obaveštajnog rada u EU (*The European Criminal Intelligence Model – ECIM*) čija primena u državama članicama treba da dovede do uspostavljanja jedinstvenih standarda ovog modela policijskog rada i ravnopravne saradnje na polju suzbijanju kriminaliteta. Očekuje se da će razvoj Modela Evropske agencije za kriminalističko-obaveštajni rad omogućiti razvoj dodatnih mehanizama koji će na komplementaran način doprinosti suzbijanju organizovanog kriminala, tako što će najodgovorniji zvaničnici biti povezani sa profesionalcima u institucijama koji direktno rade na suzbijanju kriminala.

Savremenim javnim diskursom u Srbiji dominira učestvovanje i napredovanje institucija u procesima evropske integracije koje prati ustanovljavanje odgovarajućih standarda, usled čega se potreba za harmonizacijom domaće regulative i prakse javlja kao prirodan tok stvari i uslov koji je neophodno ispuniti ukoliko se želi priključivanje tim procesima. Kako je država ta koja institucionalizuje pravo, i ta koja

razrađuje i prihvata međunarodne sporazume, jasno je da je država ta koja najdirektnije utiče i na zakonodavnu praksu, čime se ostvaruje i uticaj na tradiciju i kulturu društva, što u kontekstu evropskih integrativnih procesa predstavlja osnove harmonizacije standarda. Takođe, država je ta koja se međunarodno obavezuje potpisivanjem sporazuma, te je ona (ne)preduzimajući aktivnosti ka harmonizaciji nosilac odgovornosti za usklađivanje domaće regulative sa odredbama na koje se potpisom i ratifikacijom obavezala.

Uključivanje u evropsku porodicu zemalja odvija se kroz postupno prilagođavanje obimnom skupu pravila i praksi EUi u oblasti policijskog rada koji predstavljaju standarde po kojima se Srbija mora uskladiti pre pridruženja EU. Obavezujuće pravne tekovine EU (*acquis communautaire*) u ovoj oblasti su: Ugovor o Evropskoj uniji, Konvencija o primeni Šengenskog sporazuma, Konvencija o međusobnoj pomoći u krivično-pravnim pitanjima između država-članica i prateći Protokol, Odluka Evropskog saveta o uspostavljanju mehanizma za procenu primene i primenu međunarodnih aktivnosti na nacionalnom nivou, Odluka Evropskog saveta o sastavljanju Konvencije za uspostavljanje kancelarije evropske policije. Neki drugi relevantni instrumenti Evropske unije u ovoj oblasti su: Haški program za uspostavljanje bliže saradnja između država-članica u sektorima pravosuđa i bezbednosti u periodu od 2005 do 2010. godine, godišnji izveštaji koji procenjuju pretnje od organizovanog kriminala (*Organised Crime Threat Assessment – OCTA*), Strategija Evropske unije za prevenciju i kontrolu organizovanog kriminala, Berlinska deklaracija iz 1994. godine o borbi protiv organizovanog kriminala, Akcioni program država-članica i pridruženih država za saradnju pravosudnih organa u suprotstavljanju organizovanog kriminalu, Deklaracija o organizovanom kriminalu i Mere za unapređivanje borbe protiv organizovanog kriminala (oba dokumenta usvojena 1995. godine), Odluka Evropsko saveta iz 1998. godine, Akcioni plan Saveta i Komisije iz 1998. godine o tome kako na najbolji način sprovesti odredbe Amsterdamskog sporazuma.

Uspes policijske saradnje i saradnje u okviru šire postavljenog bezbednosnog sektora sigurno ima veliki značaj u kontekstu izgleda članstva Srbije u EU. Iako bez potpisanog sporazuma o saradnji,

Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije održava redovne kontakte sa EUROPOLOM i sarađuje u određenom obliku na problemima kojima je dat prioritetan značaj.² Usklađivanje sa evropskim procesima transformacije i razvoja policije u inicijalnoj fazi će svakako zavisiti od usklađivanja srpske zakonodavne regulative. Teško je reću u kojoj meri će ovi predlozi biti usvojeni i kod nas prilikom daljih procesa transformacije policijskog rada, ali upoznavanje sa iskustvima drugih je u skladu i sa smernicama Ujedinjenih nacija o sprečavanju kriminaliteta te odgovara i načelnom opredeljenju države da učestvuje u međunarodnim procesima.

Uspostavljanjem saradnje sa EUROPOL-om ne samo da će se unaprediti bezbednost građana Srbije, već će se doprineti i ukupnim naporima Srbije u okviru evropskih integracija. Prema oceni relevantnih međunarodnih organizacija i stranih eksperata, nepostojanje savremene kriminalističko-obaveštajne službe podriva ulogu policije u kriminalističkim istragama na nacionalnom nivou (Douns, M., 2004). Srpskoj policiji je potrebna potrebna stručna pomoć u praćenju i prikupljanju obaveštajnih podataka kako bi razvila vlastitu centralnu službu kriminalističko-obaveštajne analitike, i o tome se vrlo otvoreno komunicira i u profesionalnom i u javnom domaćem diskursu. Transfer te ekspertize od inostranih službi slične namene započet je 2005. godine i od tad Ministarstvo unutrašnjih poslova nastoji da javnosti obezbedi uvid u proces formiranja Kriminalističko-obaveštajne službe nastojeći da građanima približi taj posao koji predstavlja svojevrsno investiranje u budućnost. Mandat ove kriminalističko-obaveštajne službe bi trebalo da obuhvati prikupljanje podataka o kriminalcima, edukaciju kadrova, pružanje informatičko-tehničke podrške, razmenjivanje podataka sa drugim organizacionim jedinicama policije, ali i carine, poreske službe, vladinih agencija i, po potrebi, u skladu s praksom u EU, drugim institucijama koje nisu

² Prioritetni oblici saradnje sa Srbijom koje je EUROPOL definisao su suzbijanje trgovine drogom, ilegalne migracije, terorizam, falsifikovanje novca, trgovinu ljudima, trgovinu kradenim vozilima i "pranje" novca. Operativna saradnja zahteva razmenu ličnih podataka, pa bi takav stepen saradnje Srbije zahtevao donošenje novog zakona o zaštiti ličnih podataka.

direktno angažovane na sprovođenju zakona i suzbijanju kriminala. Novi sistem bi trebalo da koristiti postojeće resurse i zato nije planirano angažovanje većeg broja dodatnih kadrova, bilo osoblja, niti menadžmenta. Ovim aktivnostima je komplementarno dalje razvijanje neophodnih informatičkih mreža, baza podataka i analitičkih kapaciteta u policiji koje je na nivou trenutne postojeće potrebe označeno umrežavanjem svih graničnih prelaza, policijskih stanica, sekretarijata i uprava.

Imajući u vidu da je ovakav koncept policijskog rada novina u našoj praksi, sa unapređivanjem njegove integriteta u rad srpske policije, može se u budućnosti očekivati i potrebna proliferacija teorijskih priloga kojima će se obrađivati posebni aspekti takvog rada u nastojanju boljeg razumevanja koje će postojeći sistem policijskog rada unaprediti otklanjanjem uočenih nedostaka. Osim toga, očekivan je i potreba uticaj na promene u policijskoj kulturi.

ZAVRŠNE NAPOMENE

Aktuelna transformacija policijskog rada u Srbiji prolazi kroz fazu unapređivanja stručnih i tehnoloških kapaciteta službi unutar Ministarstva sa posebnim fokusom na funkcionisanje kriminalističko-obaveštajnog rada. Kako je neposredan rezultat savremenog kriminalističko-obaveštajnog rada je povećana bezbednost građana, aktuelni reformski procesi u vezi sa unapređivanjem proaktivnog policijskog rada su od izuzetnog značaja za društvo. Proaktivno delovanje policije omogućava pravovremeno reagovanje na potrebe zajednice, promovise bezbednost i utiče na percepciju građana o bezbednosti, snižava stopu kriminaliteta i sprečava njegove širenje, unapređuje uspešnost i efikasnost rada policije i omogućava brzu primenu operativnih strategija. Povećavanje stope započetih istraga sa dokazima i u kontekstu sprečavanja izvršenja krivičnog dela i odgovarajućeg sudskog procesuiranja koje se okončava pravosnažnom osudom, imaće za posledicu smanjivanje stope kriminala i povećanim zadovoljstvom građana radom policije.

Uloga kriminalističko-obaveštajno rada za rukovođenje policijskim danas se dominantno određuje kroz prizmu prevencije kriminaliteta. Način da se otklone nedoumice ili surevnjivost (dijalog na temu krize ljudskih prava u sferi borbe protiv kriminala) u vezi sa ovim konceptom ne razlikuje se od takvih napora u vezi sa bilo kojom inicijativom u bilo kojoj instituciji – potrebno je razumeti koncept i proces da bi se nedosmisleno utvrdilo na koji način je moguće poboljšati rad institucije.

BIBLIOGRAFIJA:

- (1) BAKER, S. (Winter, 1994-95), "Should Spies be Cops?", *Foreign Policy*, no. 97.
- (2) CANADIAN ROYAL MOUNTED POLICE (CRMP, 2003), "Criminal Intelligence Program", www.rcmp-grc.gc.ca/crimint/intelligence_e.htm, pristupljeno: 28. septembra 2007.
- (3) COLLIER, P. (2006), "Policing and the intelligent application of knowledge", *Public Money & Management*, vol. 26, no. 2, pp. 109-116.
- (4) COPE, N. (March 2004), "Intelligence Led Policing or Policing Led Intelligence?", *British Journal of Criminology*, pp.188-203.
- (5) DANNELS, D.&HEATHER S. (2001), "Implementation Challenges of Intelligence Led Policing in a Quasi-Rural County", *Journal of Crime & Justice*, vol. 24, no. 2, pp. 103-112.
- (6) DE LINT, W. (March 2006), "Intelligence in Policing and Security: Reflections on Scholarship," *Policing & Society*, vol. 16, no. 1, pp. 1-6.
- (7) DOUNS, M. (2004), *Reforma policije u Srbiji: ka stvaranju savremene i odgovorne policijske službe*, Srbija i Crna Gora, Odeljenje za sprovođenje zakona, Misija OEBSa u Srbiji i Crnoj Gori, str. 67-9.
- (8) ERICSON, R.V.&HAGGERTY, K.D. (1997), *Policing the Risk Society*, Clarendon Press, Oxford.
- (9) GILL, P. (1998), "Making sense of police intelligence? The use of a cybernetic model in analysing information and power in police intelligence processes", *Policing and Society*, vol. 8, pp. 289-314.

- (10) HEATON, R. (2000), "The prospects for intelligence-led policing: Some historical and quantitative considerations", *Policing and Society*, vol.9, pp.337-56.
- (11) HICKS, D. (1998), "Thinking about Organized Crime Prevention", *Journal of Contemporary Criminal Justice*, vol. 14, no. 4, pp. 325-50.
- (12) INTERNATIONAL ASSOCIATION OF CHIEFS OF POLICE (IACP) 2002, "Criminal intelligence sharing: A national plan for intelligence-led policing at the local, state and federal levels", *IACP Intelligence Summit*, COPS and International Association of Chiefs of Police, Alexandria, Virginia, p. 12.
- (13) LAYCOCK, G. (2001), "Research for police: Who needs it?", in: *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, no. 211.
- (14) MAGUIRE, M.&JOHN, T. (2006), "Intelligence led policing, managerialism and community engagement: Competing priorities and the role of the National Intelligence Model in the UK", *Policing and Society*, vol. 16, no. 1, pp 67-85.
- (15) MANOJLOVIĆ, D. (2005), „Kriminalističko-obaveštajni rad: Prepoznavanje pojava iz okruženja— prikupljanje obaveštajnih podataka" u: *Bezbednost*, broj 1/05, str. 110.
- (16) MCGARRELL, E., FREILICH, J.,&CHERMAK, S. (May 2007), "Intelligence-led Policing as a Framework for Responding to Terrorism," *Journal of Contemporary Criminal Justice*, vol. 23, no. 2, pp.142-58.
- (17) NATIONAL CRIMINAL INTELLIGENCE SERVICE (NCIS) (2000), *The National Intelligence Model*, National Criminal Intelligence Service, London.
- (18) PAWSON, R.&TILLEY, N. (1997), *Realistic Evaluation*, Sage, London, pristupljeno: 28. septembra 2007.
- (19) RATCLIFFE, J. (April 2003), "Intelligence-led policing" in: *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, no. 248, p. 3.
- (20) SHERMAN, L.W., GOTTFREDSON, D., MACKENZIE, D., ECK, J., REUTER, P.&BUSHWAY, S. (1998), *Preventing Crime: What Works, What Doesn't, What's Promising*, National Institute of Justice, Washington DC.

Zbornik IKSI, 1-2/2007 – A. Bulatović
„Transformacija policijskog rada:
Kriminalističko-obaveštajni element”, (str. 293-308)

TRANSFORMATION OF POLICING: THE ROLE OF CRIMINAL INTELLIGENCE

Policing in Serbia is currently going through a period of significant change in both operational tactics and organisational structures. Intelligence-led policing represents the worldwide more prevalent approach to crime control philosophy and policing practice. The article ends by arguing that strategic criminal intelligence forecasts about future crime trends that emanate from the police sector are the only way towards future good outcome in the sense of efficient and effective policing in Serbia.

KEY WORDS: criminal intelligence, policing / crime prevention / reforms / European Union